

BESLUT

2014-06-09

Dnr: 13/02860

SAKEN

Dokument inifrån: Alice Babs förlorade rättigheter, SVT2, 2013-12-05, program om förvaltare; fråga om opartiskhet och saklighet samt respekt för privatlivet

BESLUT

Programmet fälls. Granskningsnämnden anser att det strider mot kravet på saklighet och mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

FÖRELÄGGANDE

SVT ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

PROGRAMMET

I påannonseringen till programmet sa en speakerröst bland annat följande.

Kan det vara så att systemet som ska skydda våra äldsta och svagaste i själva verket är kontraproduktivt? För när upphör egentligen en människas rätt att få bestämma över sitt liv?

Programmet inleddes sedan med att reporter A bland annat sa följande.

Vad är det som händer bakom de här fönstren? Vännerna som samlas till en protest, de är övertygade om att den folkkära artisten Alice Babs är utsatt för ett rättsövergrepp. [...] Och den som anklagas för att hindra henne från att träffa vänner och gå i kyrkan, det är just den person som ska företräda Alice. [...] Alla pratar om vad Alice behöver. Men vad säger Alice själv? [...] En gång var Alice Babs vår mest lysande sångstjärna. Nu fyller hon 90 år. Ett strokeanfall har gett henne en plats på ett äldreboende och det är här vår historia börjar. För vad gör man med en gammal världsartist som inte är likadan som hon var förr?

Därefter följde utdrag från en intervju med Alice Babs som reporter B hade gjort.

(Alice Babs) – Ingenting får jag göra. Så att jag ligger här som en byfåne. Jag anser att

jag är levande begravd. (Reporter B) – När jag träffade Alice Babs hade hon länge önskat att få träffa en journalist. Vi sågs två gånger och kom överens om att jag skulle ta bilder och spela in hennes röst. (Alice Babs) – Men jag har försökt att vara saklig. (Reporter B) – Det här är ingen lätt historia. Många har velat förhindra att vi berättar den. Familjen vill inte heller medverka men nu är det ju så att vi har fått ett uppdrag, av Alice. – Det finns ju risk för att det blir ett himla liv. Är du beredd på det? (Alice Babs) – Jag är... ja, men jag är glad för det. För det behövs ett himla liv för att det ska... vill inte att det här ska hända någon annan.

En musikerkollega (C) till Alice Babs intervjuades och sa bland annat att Alice ville berätta om sina upplevelser i media för att hon ansåg att det inte får fungera som det gör inom äldreboenden. Reporter A sa sedan att det som hade hänt var att Alice Babs hade fått en förvaltare, att samhället hade utsett en representant som bestämde över det mesta som rörde hovsångerskan och att Alice inte var nöjd med beslutet och ville protestera mot hela systemet.

Reportern B gick till äldreboendet där Alice Babs bodde och träffade föreståndaren för äldreboendet. Bland annat sades följande.

(Reporter B) – Och när jag ska träffa Alice nästa gång så börjar jag förstå vad det är hon pratar om. – Jag tänkte fråga om vi kunde få träffa Alice Sjöblom. (Föreståndare) – Alice har ju en förvaltare som företräder henne. Så att då får ni kontakta förvaltaren. (Reporter B) – Men, kan man inte fråga henne själv om hon vill träffa oss? Hon har bett att få träffa tv. (Föreståndare) – Ja, men allting går via förvaltaren. Men ni kan jättegärna få namn och telefonnummer så kan ni kontakta förvaltaren. (Reporter B) – Men har inte Alice rätt att säga själv om hon vill träffa oss? Hon har bett att vi ska komma hit igen. (Föreståndare) – Förvaltare får man ju av speciella skäl. Det kan ju vara att man kanske inte kan sörja för sig själv eller sin egendom och så vidare. Och då är det den som företräder. (Reporter B) – Så det går inte att gå och fråga Alice och få ett svar om hon, hon kan ju säga nej eller ja, men om hon vill träffa oss? (Föreståndare) – Nej, utan det går via förvaltaren. (Reporter B) – Bara förvaltaren kan ge oss tillstånd att träffa Alice. Och när jag undrar om en förvaltare verkligen kan förhindra någon från att träffa en journalist får jag hela tiden samma svar. Alla hänvisar till förvaltaren. Så vi söker upp förvaltaren i Södertälje där hon bor. Hon heter D och är en pensionär som åtagit sig uppdraget på frivillig basis. Och Alice är en av ett tiotal klienter som hon träffar ungefär en gång i månaden.

Förvaltaren D intervjuades och berättade att de inte skulle prata med Alice Babs själv av respekt för Alice och för att det inte var den bilden man ville förmedla. Reporter A förklarade sedan att det som hade gjort att Alice hade hamnat i den aktuella situationen var att det fanns två läkarintyg på att hon led av flera demenssjukdomar, däribland Alzheimer. Enligt reportern förändrades plötsligt bilden av Alice. En före detta överläkare i geriatrik, som enligt reportern hade sett detta hända många gånger, intervjuades och sa följande.

Den stora uppfattningen i Sverige är att har man en demenssjukdom så är man helt borta i huvudet och kan inte ta egna beslut och att man inte är rättskapabel. Men en demenssjukdom är ju en process och den startar ju väldigt smygande för det mesta, även om det finns varianter. Och det är ju inte så att man från en dag till en annan blir dement.

Därefter följde ytterligare ett utdrag ur reporter B:s intervju med Alice.

(Reporter B) – När jag träffade Alice så var det ingen tvekan om att hon förstod att hon behövde hjälp men hon tyckte att förvaltaren bestämde för mycket. (Alice Babs) – Myndigheterna i Dand... var är jag nu, i Saltsjöbaden, de har tagit och gett mig en förmyndare så jag kan inte göra någonting utan att fråga henne till råds. Och det gör jag inte. Jag låter bli alltså. Jag gör ingenting för jag tycker det är ett vanvett att jag ska behöva... som ligger här i sängen och samtidigt om jag vill göra någonting ska jag fråga henne till lovs. (Reporter B) – Fler än jag berättar om mötet med en alert Alice som har mycket vilja och många åsikter.

Därefter följde korta intervjuer med fem personer som beskrev hur de upplevde Alice Babs tillstånd och situation. De sa bland annat att hon var ”pigga och nära” men att hon saknade sina vänner och att hon ville få göra saker som att lyssna på musik och titta på filmer. Reporter B sa sedan följande.

Alla som har en demenssjukdom sätts inte under förvaltarskap. Det är i själva verket någonting som samhället ska ta till i yttersta nödfall. Så varför fick just Alice en förvaltare? I handlingar från kommunen läser vi att det finns en rädsla för att besökare som jag underblåser hennes missnöje med sin situation. Och det visar sig att det inte bara är jag som hindras från att träffa Alice.

Ett par personer beskrev sedan hur de hade försökt att få tillstånd att besöka Alice Babs men att de hade blivit nekade detta av förvaltaren. Alice Babs vän E sa att förvaltaren hade blivit ”vansinnig och skällt ut” henne när hon hade ringt och frågat om hon fick besöka Alice Babs och om Alice visste om att det fanns ett besöksförbud. Reporter A sa därefter följande.

Snart står det klart att förvaltaren har utfärdat en form av besöksförbud. Många av Alices vänner och bekanta får veta att de inte längre har någon möjlighet att komma i kontakt med Alice. Dörren är låst, telefonnumret utbytt.

Förvaltaren fick frågan om hon kunde utfärda besöksförbud och svarade att hon kunde det och att det var hon som bestämde. Därefter sades följande.

(Reporter A) – D säger väldigt lite om orsakerna till besöksförbudet men av ett dokument från kommunen framgår att mycket handlar om Alices tidigare grannar, F och G. Grannarna anklagas för att ha en alltför nära relation till Alice. De påstås lägga sig i hennes ekonomi, hennes sjukvård och att tillbringa alldeles för mycket tid hos henne. [---] (F) – Jag är verkligen upprörd faktiskt och verkligen ledsen för det. Därför att vi har ju känt vederbörande i åtta år och haft ett fantastiskt gott förhållande till varandra. Så att, nej, jag är faktiskt riktigt upprörd. (G) – Ja, det finns inga ord för vad jag tycker. De är inte uppfunna än. (Alice Babs) – Jag skulle inte ha överlevt det här om jag inte hade haft G och F. Jag skulle inte ha klarat det. Som har gjort att i mitt hjärta så överlever jag men samtidigt så orkar jag inte snart så mycket mer. (Reporter B) – Så även om Alice uppskattar besöken anser delar av personalen på äldreboendet att hon inte alltid mår bra efteråt. Återigen står ord mot ord. (Alice Babs) – Och då säger man att varje gång G och F kom då blev Alice i uppror. Och det är, det är precis tvärtom. Jag är aldrig så glad som när jag får sällskap utav dem.

En intervju med förvaltaren följde och reportern frågade vad som gäller rent juridiskt och vem som har mest makt över huvudmannen. D svarade att det är

hon som har det och att hon får slita till dess att det blir som hon vill så att hennes huvudman har det bra. Reportern A förklarade därefter i korthet hur en förvaltare utses och sa sedan bland annat följande.

D:s uppdrag, det är att se till Alices bästa och det är att Alice får lugn och ro och inte pratar om sitt missnöje med situationen. Därför ska stora delar av hennes bekantskapskrets stängas av. Även personer som hon har träffat dagligen och känt i många år. Men ska man inte leva som förut när man har fått en demensdiagnos?

En professor i geriatrik intervjuades och sa att personer med demensdiagnoser är samma personer som tidigare med samma intressen som förut. Därefter visades ett klipp från en amatörvideo från 2008 när Alice Babs framträdde i en kyrka. Klippet varvades med andra klipp från Alices tidigare framträdanden och filmer. Reporter B sa samtidigt att vännernas bild var tydlig; Alice trivdes bäst med livet när hon var omgiven av musik och musikkollegor. Några av dessa kollegor intervjuades och berättade om Alices storhet som artist. Därefter följde ytterligare ett utdrag ur reporter B:s intervju med Alice.

(Reporter B) – Men du har ju verkligen haft ett spännande liv, Alice. Det måste man ju säga. (Alice Babs) – Javisst har jag det. Men jag fattar bara inte hur spännande det skulle bli på slutet. Det kan ingen människa tro. Det här, det här blir ju en film alltså som är enastående. Här ligger jag fortfarande. Det är säkert. Och att jag inte ska förklaras för... att jag kan klara mig själv.

Ordföranden i Alzheimerföreningen intervjuades och sa bland annat att man ska se en person med Alzheimer som frisk men med vissa handikapp och att det i USA är hög status med Alzheimer efter det att flera välkända personer gått ut med att de drabbats av sjukdomen. Därefter följde utdrag ur intervjuer med både musikkollegan C och Alice Babs.

(C) – Själv blir hon fullkomligt vansinnig. Att folk träffar beslut över hennes huvud. Att hon inte får berätta vad hon vill. Att hon inte får berätta hur hon vill ha det. (Alice Babs) – Jag har varit på gränsen till att bli nästan hysterisk av ilska, vet du. Så jag var helt förtvivlad, för att jag skrek, vet du. Jag var så hysterisk så jag skrek till alla. Och då, och vad jag än sa så kunde jag inte ta det lugnt. "Är det ingen som ser hur jag har det?", ungefär. Förstår du?

Professorn i geriatrik intervjuades igen och sa följande.

Är man ilsk, aggressiv så kanske man inte är förstådd av omgivningen. Jag kan se mycket av ilskan som befogad. Alltså, det är ju så att det är något som då inte individen tycker om, är väl den vanligaste... Det är precis som för dig och mig. Att när vi blir arga så ser vi ju sambanden men här kanske inte de kan uttrycka sambanden, kanske helt enkelt tycker att den här situationen har skapats på ett sätt och jag kan inte göra... utan mitt enda sätt är att som en femtonåring i Husby reagera med aggressioner.

Reporter A berättade därefter att Alices missnöje med situationen först uppmärksammades i olika bloggar och att även media sedan började uppmärksamma turbulensen kring Alice. Parallellt med detta så kom enligt

reportern en rapport som riktade skarp kritik mot systemet med förvaltare. Bilder visades sedan från ett seminarium där den aktuella rapporten diskuterades. Rapportförfattaren som hade utrett frågan på uppdrag av Tankesmedjan Timbro intervjuades och sa följande.

Skälet till att jag tar upp de här fallen är just för att visa på godtycket, att det kan gå till så här. [...] Man tror ju inte riktigt att det är sant när man hör talas om de här olika fallen. Att det faktiskt kan gå till så här. Att det är uppbyggt på det här viset.

Ytterligare ett klipp från seminariet visades där en riksdagsledamot, tidigare generaldirektör på Socialstyrelsen, sa följande.

Det är inte bara en skandal utan det är ju också ett tydligt exempel på åldersdiskriminering.

Rapportförfattaren sa sedan följande.

Även om man vill hjälpa dem gå igenom deras fall så är det inte alltid att man kan det därför att deras förvaltare bestämmer att man inte får titta på deras papper och så där. Så de är ju väldigt utsatta och hjälplösa och har helt förlorat kontrollen över sina liv.

Därefter berättade reporter A att förvaltarskap regleras av föräldrabalken från 1924 och att det, trots omfattande kritik om lagens brist på rättssäkerhet och kontroll, endast skett få förändringar i lagen. Nu för tiden heter det enligt reportern inte att Alice Babs var omyndigförklarad men skillnaden mot förr är ändå liten. Rapportförfattaren sa att det största enskilda problemet med systemet enligt henne är läkarintygen och hur de utformas eftersom de består av väldigt ledande frågor som bara tar upp det som talar för att någon ska sättas under förvaltare.

Därefter sades följande.

(Reporter A) – Det finns till och med två färdiga rutor i läkarintyget där läkaren kan kryssa för att patienten inte anses förstå och kan lida skada av att höras i tingsrätten. Den läkare som skrev ett intyg för Alice svarade ja på båda frågorna, till vännernas stora förvåning. För de har en helt annan bild av Alice. (Vännen E) – Jag var ganska imponerad över hennes intellekt. Trots att hon var så gammal och trots att hon har någon typ av demens så var hon väldigt skarp de gånger jag pratade med henne. Det var som att prata med vilken 89-åring som helst. (Reporter A) – Enligt lagen så är det helt i sin ordning att Alice inte samtyckt vare sig till förvaltarskap eller till valet av D. (D) – Jag tror inte heller att det finns någon som säger att: "Jag vill ha en förvaltare", tror jag. (Reporter A) – Lagen sätter inte upp några gränser för hur mycket en förvaltare med fulla befogenheter får bestämma. [...] D är helt enkelt Alice i alla kontakter med omvärlden. (D) – Jag är min huvudman. Jag är ju den personen. Alltså, när du är god man då går du bredvid och hjälper till. När du är förvaltare då går du liksom före på något sätt, banar väg, eller hur jag ska säga. Du bestämmer mera, du kan ta beslut. (Reporter A) – När Alice får reda på vad som hänt försöker hon överklaga. Hon tar några vänner till hjälp som får skriva ner hennes ord och sedan undertecknar hon. Men rätten har intyg även från en advokat, kurator och sjuksköterska och de bekräftar behovet av en förvaltare. Alices egna ord väger lätt.

Rapportförfattaren förklarade att det rent formellt sett går att överklaga beslut om förvaltarskap men att det i praktiken är väldigt svårt eftersom man som huvudman betraktas som omyndigförklarad och har den stämpeln. Hon gjorde även en jämförelse med personer som tvångsvårdas inom psykiatrin, där man alltid hör personen i fråga under rättegången, och förklarade hur konstigt hon tycker att det är att man har löst det så som man har gjort i förvaltarskapsärenden. Reportern A sa därefter att de allt mer desperata vännerna började träffas för att planera olika hjälpaktioner. Därefter följde ytterligare delar ur intervjuerna med förvaltaren och Alice.

(Reporter A) – Om det nu är besöksförbud och telefonen stängs av och jag är din huvudman, vad har jag för makt då? Om all min post går till dig? Då blir det ju lite... var kan jag göra min röst hörd? (D) – Ja, men det är jag som ska se till så att du får det som du behöver. Så är det ju. Så är det ju. Och det får man inte brista i. (Alice Babs) – Allting ska tas ifrån mig. Det bryr jag mig inte om. Jag är inte ute så mycket för prylar och jag kan klara mig utan pengar också. Men jag vill kunna gå ut och köpa en glass eller lära mig att gå och sådana där saker.

Rapportförfattaren berättade därefter att om man jämför Sverige med andra länder så är det inget annat land som har löst förvaltarskapsfrågan så som Sverige har gjort. I Danmark och Finland har man enligt rapportförfattaren en så kallad framtidsfullmakt och i Norge är det hela förstatligt. Det svenska förvaltarsystemet är dock enligt reportern inte det enda som förvånar människor i andra länder. En jurist (H) intervjuades och sa följande.

Vad som slog mig med en gång, men, så här får det bara inte gå till. Jag är jurist som arbetat med mänskliga rättigheter i så många år, så började jag räkna upp för mig själv vilka rättigheter som verkade vara kränkta i hennes fall och det var ett ganska stort antal. Och det var därför jag tog kontakt med dig för jag tänkte att det här är ju någonting som måste följas upp i princip.

En före detta kommissionär för mänskliga rättigheter intervjuades och sa bland annat att det pågår en diskussion om att försöka författa en särskild konvention för att säkra de äldres rättigheter i vårt samhälle. Det skulle betyda att man fick upp frågan om de äldres rättigheter mer på dagordningen och att man skulle tvingas tänka mer på de äldres rättigheter inom äldreården. Juristen H sa vidare.

Man verkar inte bli respekterad som människa. Man blir inte tillfrågad, beslut tas över ens huvud och det får inte ske helt enkelt. Man måste bli konsulterad. Man måste ha rätt att se sina vänner, kommunicera, rätt att träffa sin präst eller sin diakon, till exempel.

Därefter sades följande.

(Reporter A) – Alice är troende och religionen har blivit allt viktigare för henne. Hon har varit kyrkvård i många år och är en flitig besökare i Uppenbarelsekyrkan i Saltsjöbaden där hon sällan missade en konsert. (Grannen F) – Alice brukar ju alltid vilja bjuda på sig själv. Hon ville alltid stå upp mot slutet och improvisera vid varje tillfälle det var någon konsert. Vid det här specifika fallet så sa hon att: "Nej, jag tänker inte gå upp." Men mot slutet så såg jag att det började rycka och Alice sa: "Jag måste gå upp, jag måste gå upp. Du får hjälpa mig upp". Och då ordnade vi så att en kille tog hand om

Alice och gick upp med henne medan jag filmade. Jag tänkte: "Det här kan vara unikt. Det är bland det sista i alla fall Alice gör".

Ytterligare ett videoklipp från Alices framträdande i kyrkan år 2008 visades. Sedan läste grannen F upp en konversation som han hade haft med förvaltaren.

Hej D. Har besökt Alice i dag och vill veta hur du ställer dig till att Alice vill komma till kyrkan på söndag och lyssna på en konsert. Ring snarast, berätta så vi får veta.
Hälsningar F. Då svarar hon: Hej, tyvärr är det ingenting som jag bifaller. Det finns alldeles för mycket att reda ut innan det är möjligt att ta ställning till något sådant.
Hälsningar D.

Därefter följde kommentarer från flera olika personer.

(D) – Varför vill man? Alltså, respekten finns inte där. Varför vill man sätta henne i en rullstol och köra henne till kyrkan? Hon har en... man gör inte så. Man gör inte det av respekt för henne själv och hennes sjukdom. Hon är inte var mans egendom. (Alice Babs) – Och vet du att de har hittat på att vi inte ska kunna gå i kyrkan? (Reporter B) – Ja, jag hörde det. För de ville ta med dig till kyrkan. (Alice Babs) – Men det tycker jag att vi ska göra en stor sak av. För det får inte ske. Det får inte ske alltså. Det kan inte ske. (H) – Hon har ju varit väldigt aktiv i svenska kyrkan och det måste vara kolossalt viktigt för henne och det bör hon absolut få lov att göra. Jag ser ingen som helst anledning till att hon inte skulle kunna göra det. (Reporter B) – Och kan du se något skäl till att man begränsar den rättigheten i något läge? (H) – Absolut inte.

Den före detta kommissionären förklarade sedan att det inte handlar om några lätta frågor och att det är jättesvårt att göra aktuella bedömningar, men betonade samtidigt att det är en väldigt viktig principfråga att man inte tar ifrån någon människa besluten om sig själv och att man ska stödja i krislägen så att besluten blir i överensstämmelse med den innersta viljan hos människan. Ytterligare utdrag ur intervjuer med grannen F och förvaltaren följde sedan.

(F) – Ja, ja, min största känsla i det här läget det är ju det att hon ligger där och tror att vi har lämnat henne. "Var har alla mina vänner tagit vägen? Varför kommer de inte och hälsar på? Var tog de vägen?" Sista veckan sade hon så här: "Ni är så pass många vänner som jag har, musikervänner. Och varför kan inte alla göra någonting så att jag får lugn och ro och att jag får ha mina vänner i fred?" och så. (Reporter B) – Visst får Alice träffa sin familj och godkända besökare. Hon är inte helt lämnad ensam. Men hon får inte själv bestämma vilka som ska släppas in. Och vännerna försöker envist få till stånd ett möte med förvaltaren. – De vill ju gärna ha möte med dig förstår jag. (D) – Ja. Jag vet inte vad det skulle syfta till därför att fortfarande så är det ju så att det är jag som är huvudmannen och jag deltar inte i någon pajkastning. Och jag vet inte vad det skulle syfta till, något möte. Utan jag jobbar på med min huvudman och sedan så är det bra med det.

Därefter visades ett inslag där flera personer träffades utanför äldreboendet där Alice Babs bodde för att hälsa på henne och för att sjunga och spela musik. Ett par personer intervjuades och berättade varför de genomförde aktionen och hur de hade bemötts av personalen. Förvaltaren kommenterade aktionen och sa följande.

Det som hände, det var ju att de försökte komma in på boendet. Och de blev stoppade.

Jag kan ju känna, jag kan ju känna att de försökte att lura mig. [...] Fick ju ett telefonsamtal där man ville gå in och besöka min huvudman. Men det sa jag att det, jag sa precis som det var: "Vi har kommit överens om att vi ska begränsa och nu är det så här, ja". Och då ville man att hon skulle få komma ut och sätta sig på balkongen. Men precis som det stod i tidningen så sa jag att: "Jag har inte varit på boendet i dag så jag vet inte riktigt vilket... ja, hur det ser ut och hur min huvudman orkar och så där. Så att, tyvärr, jag kan inte ge tillstånd till det". [...] Jag skulle bara vilja säga att: "Lägg locket på och sluta". Nämen, ha förståelse för att gamla människor inte orkar vad som helst.

Ett inslag följde där grannen F pratade i telefon. Han sa bland annat följande.

Jag har varit hos polisen och de förhörde G och mig olika omgångar. G började och de ifrågasatte ett kontaktförbud som åklagaren ska ta ställning till. Och de ställde då frågorna om vi har onda avsikter och om det gäller arvet när det gäller Alice. Eller om vi hade något avtal med Alice. Jag sa att, det är fullständigt befängda frågor fick vi, men vi har ju sagt som det är alltså. Det finns ingenting som vi döljer.

Reporter A sa därefter följande.

F och G blir anmälda för att de ska få kontaktförbud. En lagparagraf som brukar användas framför allt för att skydda kvinnor som riskerar att misshandlas av sina män.

Förvaltaren intervjuades och sa att det var hon som hade polisanmält grannarna F och G. Hon hade lämnat in en begäran om kontaktförbud för att hon ville få bort besöksförbudet. Reporter A sa följande.

D anser fortfarande att det framför allt är paret F och G som påverkar Alice negativt. Hon skriver att besöksförbudet gjort Alice mer hanterbar och att det därför är viktigt att F och G hålls borta även i fortsättningen. Men ärendet läggs ner både i första och andra instans. Månaderna går och vännerna får fortfarande inte besöka Alice. De fortsätter kampen och E skriver fler texter på sin blogg.

Reporter A berättade sedan att det inte var lätt att intervjua ansvariga myndigheter när det gällde Alice. Sekretessen satte käppar i hjulet och ingen vågade säga något. Efter lång tid fick hon träffa en ansvarig person. Men det sattes upp hårda villkor för samtalet. De fick inte prata om Alice. En intervju med produktionsdirektören vid kommunen visades sedan. Hon berättade bland annat att förvaltare ofta kan bistå dem med sin kunskap i olika ärenden eftersom en förvaltare ofta har ett mer personligt förhållande med huvudmannen. Hon berättade även att det var ovanligt med förvaltarskap i kommunen men att systemet fungerade bra.

Därefter visades ytterligare ett utdrag ur intervjun med vännen E där hon berättade att hon bland annat hade anmält förvaltaren till kommunen eftersom E inte ansåg att D var lämplig som förvaltare. Anmälan gav dock ingenting eftersom kommunen ansåg att de fortfarande hade förtroende för D. Hon berättade också att hon även hade polisanmält D. Reporter B sa därefter följande.

Vänner till Alice har inte bara polisanmält utan också suttit i flera möten med ansvariga

för äldreomsorgen i kommunen. Ingenting har gett resultat. Men så till sist, en liten ljusning.

En tidigare kollega till Alice intervjuades och sa att hon hade satt ihop en skrivelse till Socialstyrelsen för att hjälpa Alice. Reporter B sa att Socialstyrelsen skickade ärendet vidare till den nyinrättade Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och att IVO sedan hade skrivit att det var ett brott mot socialtjänstlagen att förhindra Alice från att träffa vänner om hon inte själv samtyckt till att de skulle stängas ute. Alices tidigare kollega berättade att hon blev glad av beskedet men att Alice sedan plötsligt var borta, bortfraktad till hemlig ort. Reporter A sa att förvaltaren uppenbarligen hade beslutat att flytta Alice och att det hade gått fort. Reportern hade talat med en anställd på äldreboendet som hade berättat att knappt någon känt till flytten i förväg och att Alice inte ens hunnit säga adjö innan hon var ute och rummet var tomt. En tid senare ändrades Alices folkbokföring till ”adress okänd”. Produktionsdirektören vid kommunen sa att kommunen inte kan besluta om var personer flyttar eller bor eftersom alla har rätt att flytta.

Sedan sades följande.

(Reporter A) – Om Alice verkligen ville flytta? Ja, det har vi ingen aning om. Men eftersom flytten kommer direkt efter IVO:s beslut så kan vännerna fortfarande inte besöka Alice. [---] D lägger nu ner försöken att få ett kontaktförbud för F och G. De vet ju ändå inte var Alice finns. (F) – Nu har det gått två veckor och vi hade trott att genom myndigheter eller någon som skulle veta var Alice finns någonstans. Ja, jag tycker att det här, det är en ren kidnappning. Därför att någon, någon borde ha fått ta del utav en sådan här förflyttning och inte bara göra det i smyg genom nödutgången. Alltså, så får det inte fungera. Det kan inte fungera på det viset i dagens Sverige.

Enhetschefen på IVO intervjuades därefter.

(Reporter A) – Och om kommunen inte gör som ni tycker då, vad händer då?

(Enhetschefen) – Ja, då börjar vi vanligen med att ytterligare ta reda på eller alltså begära kompletteringar om vi inte är nöjda med de förslag till åtgärder eller tankar om åtgärder som kommunen har presenterat. Och skulle man fortfarande tycka att man inte kommer till rätta med den här bristen med de åtgärderna så kan vi gå vidare med ett föreläggande. Och det kan även då förenas med vite.

Ytterligare ett klipp ur intervjun med produktionsdirektören vid kommunen visades där hon förklarade att kommunen inte var orolig för ett vitesföreläggande eller en rättslig process eftersom de kände sig trygga med sin verksamhet. Reporter B sa därefter följande.

I våra samtal med olika myndighetspersoner återkommer ett resonemang. Om det finns beslut som tagits kring Alice så finns det en anledning. För om det inte finns en anledning så skulle ju inte besluten ha tagits. Men tänk om det inte gör det? Tänk om Alice har rätt? Tänk om?

Den före detta kommissionären berättade sedan följande.

Sedan har det faktiskt varit fall i Europadomstolen för mänskliga rättigheter där personer som har berövats den här juridiska kapaciteten har genom hjälp av utomstående kunnat klaga över detta. Och Europadomstolen har slagit fast att sådana beslut är inte acceptabla.

Därefter intervjuades bland annat förvaltaren som sa att Alice Babs hade det jättebra. Ett par av Alices tidigare kollegor intervjuades också och berättade bland annat att de hoppades att Alice skulle få det som hon ville till slut och att hon skulle få sin röst hörd. Reporter A sa därefter följande.

På 40-talet blev Alice kallad slyna för att hon svingade loss. Generationen som ansågs respektlös bröt ny mark. Men nu har de alla passerat livets middagshöjd och en tuffare strid är att vänta. Swing it då, rättigheter nu. Både inom EU och FN pågår arbetet för en äldrekonvention. För om barnkonventionen lärde oss att ta barnens rättigheter på allvar så kanske en äldrekonvention skulle kunna spela en stor roll.

Den före detta kommissionären intervjuades kort om att man måste se till att man i framtiden inte berövar en stor del av folket deras beslutanderätt och att en attitydförändring är viktig. Reportern B sa sedan:

Om Alice hade suttit i fängelse så hade hon inte kunnat berövas rätten att uttala sig. Och man hade inte heller kunnat gömma henne undan för omvärlden. Så varför är det möjligt inom äldreomsorgen? I Saltsjöbaden fortsätter livet som vanligt. Men D har nu flyttat till västra Sverige. Och snart fyller Alice 90 år. Det har nu gått nio månader sedan vännerna fick träffa Alice.

Vännen E förklarade avslutningsvis att Alice hade fått henne att inse ett stort samhällsproblem och det tackade hon Alice för. Hon hoppades att Alice kunde medverka till att det verkligen blir en förändring av förvaltarskapssystemet för då skulle Alice verkligen fullt ut levt ett stjärnliv.

ANMÄLNINGARNA

Programmet har anmälts av ett flertal personer som anser att det strider mot kraven på opartiskhet och saklighet. Anmälarna anser sammanfattningsvis att programmet var ensidigt, partiskt och vinklat. Vare sig Alice Babs närmast anhöriga, förvaltaren eller representanter för äldrevården fick komma till tals i programmet för att ge sin syn på den vård som Alice fick och som finns tillgänglig att få i Sverige eller för att förklara de verkliga skälen till att vissa beslut om till exempel besöksrestriktioner fattats kring Alice. Programmet visade inte heller hur demens kan utveckla sig under bara några år och det saknades tydlig insikt i och sakkunskap om sjukdomen, både i Alice Babs enskilda fall och vad gäller sjukdomen i övrigt. En geriatiker eller någon annan expert på demens borde ha medverkat i programmet för att förklara sjukdomens förlopp och förtydliga hur dementa personer kan uppträda och varför de måste skyddas på ett särskilt sätt. Programmet borde även ha innehållit en saklig redovisning av det svenska förvaltarskapssystemet. Frågan om huruvida det svenska

förvaltarskapssystemet fungerar borde i själva verket ha tagits upp i ett annat forum tillsammans med experter, läkare och vårdpersonal.

Därutöver har en riksdagsledamot som förekom i dokumentären och Alice Babs barn och förvaltare kommit in med anmälningar mot programmet.

Anmälan från riksdagsledamoten

Riksdagsledamoten gör i sin anmälan gällande att programmet strider mot kravet på saklighet och ifrågasätter det pressetiska i att hon ovetandes klippts in i dokumentären på ett sätt som var ägnat att ge en bild av att hon stödjer producenternas uppfattning om Alice Babs situation och att hon driver Alices fall trots att hennes kommentarer i dokumentären inte var kopplade till Alice utan till frågan om åldersdiskriminering och vanvård i äldreomsorgen.

Riksdagsledamoten kontaktades den 29 november 2013 av Alices vän E som berättade att man ville få riksdagsledamoten att arbeta för införandet av en lex Alice samt att det skulle sändas en dokumentär om Alice. Efter att ha försökt få fram så mycket information som möjligt om Alices situation meddelade riksdagsledamoten vännen E att hon inte ville uttala sig om Alices situation med hänvisning till bland annat inrättandet av IVO, IVO:s handläggning och bedömning i ärendet, eventuell sekretess som förhindrade total insyn i ärendet och hennes egen motion om en översyn av systemet med gode män.

Riksdagsledamoten fick på grund av förekomna hot mot Sveriges Television (SVT) inte se dokumentären innan den sändes. När dokumentären väl hade sänts började människor ringa och mejla henne för att skriva namnupprop till förmån för Alice. Hon fick då förklara för dessa personer att hon hade tackat nej till medverkan och förtydligade att det i liknande ärenden kunde hända att man som vanlig medborgare kunde få en felaktig bild av en situation om man endast byggde sin uppfattning på det material i ärendet som inte var sekretessbelagt.

Anmälan från Alice Babs barn och förvaltaren D

Alice Babs tre barn och förvaltaren D gör gemensamt och genom ombud gällande att programmet dels strider mot kraven på opartiskhet och saklighet, dels utgör ett intrång i Alice Babs och barnens privatliv. Anmälarnas kritik mot programmet sammanfattas enligt följande.

Bakgrund

Alice Babs flyttade hem till Sverige år 2005. Samma år hade hon fått sin första stroke. Efter ungefär ett år fick hon kontakt med makarna F och G som bodde granne med henne. Alices närmast anhöriga bestod av hennes tre barn och barnbarn. De har aldrig haft några synpunkter på att Alice träffade vänner, tvärtom ansåg de att det var bra för henne. Men när det gällde makarna F och G märkte de efter hand ett onaturligt stort intresse för Alices ekonomiska förhållanden.

Våren 2012 fick Alice Babs sin andra stroke. Detta innebar att hon blev delvis

förlamad och flyttades till äldreboendet Sjöträppen. Redan under hösten 2012 försämrades Alices tillstånd ytterligare. För såväl familj som personal blev det alltmer klart att Alice sedan en tid tillbaka blivit dement. I november 2012 träffade barnen en överläkare som berättade att Alice inte längre förstod sammanhang, måste skyddas och behövde en förvaltare. I januari 2013 blandade Alice under läkarbesök ihop syskon, barn och föräldrar och visste inte vilka människor som levde eller var döda. Hon kunde inte heller redogöra för dag, datum, månad eller år. Den 30 januari 2013 gjordes en EEG som visade att Alice var gravt dement i Vaskulär [demens] och Alzheimer. Det kunde också konstateras att diagnosen kunde härledas tillbaka i tiden. På grund av att Alices psykiska hälsa försämrats väsentligt började Alices barn under våren 2013 försöka hitta ett demensboende åt henne.

Redan från Alice Babs första tid på Sjöträppen besöktes hon frekvent av makarna F och G. Deras besök uppmärksammades av personal på flera sätt. Personalen berättade bland annat att besöken försvårade vården av Alice eftersom Alice alltid var upprörd och aggressiv efter besöken. Personalen hörde vännerna uppmuntra Alice i föreställningen att hennes barn inte brydde sig om henne och endast försökte lura henne på pengar. Trots tillsägelser från personalen fortsatte vännerna. Det talades även om bland annat pengar och papper och vännerna hade kontaktat en advokat. Efter att advokaten fått en fullmakt undertecknad av Alice tog han kontakt med hennes bank och Svensk Fastighetsförmedling, som hade sålt Alices bostadsrätt. Alice pratade också om sitt testamente samt att hon ville åka till banken med paret för att ”skydda sina tillgångar”. Personalen försökte få vännerna att minska på antalet besök, vilket vännerna berättade för Alice. Alice uppfattade det då som att hon hindrades från besök. Ända fram till i december pratade Alice alltid varmt om sina barn men i mitten av december började hon ifrågasätta dem och sa att de hindrade henne från att träffa sina grannar. Sammantaget kan man konstatera två saker i samband med makarna F och G:s frekventa besök; de försökte splittra Alice från hennes egna barn och de hade ett stort och onaturligt intresse för hennes tillgångar.

På grund av makarna F:s och G:s agerande anmälde en biståndshandläggare vid Äldreheten i Nacka kommun behovet av att en förvaltare skulle utses för Alice till Överförmyndarnämnden i Nacka kommun. Som skäl angavs bland annat att Alice under en tid hade varit föremål för intresse hos ett ytligt bekant par som hade begärt insyn i Alices ekonomiska tillgångar, baktalat Alices familj och väckt frågan hos personalen om att paret kanske försökte övertala Alice att skriva under handlingar som hon i normala fall inte skulle ha skrivit under av fri vilja. Eftersom handläggaren ansåg att Alice inte kunde förväntas känna till vilka handlingar hon skrev under eller konsekvenserna av dessa ansåg hon att Alice behövde en förvaltare.

Överförmyndarnämnden i Nacka kommun ansökte sedan hos Nacka tingsrätt om att en förvaltare skulle utses för Alice Babs. Av ansökan framkom bland

annat att grannarna hade ändrat Alices adress till en c/o-adress hos dem. Som grund för sin ansökan angav överförmyndarnämnden att det fanns en uppenbar risk för att Alice Babs kunde luras att ingå avtal med stora ekonomiska konsekvenser och att hon inte kunde värja sig i sitt boende mot att bli utnyttjad av personer eftersom boendet inte kunde hindra obehöriga från att komma in till henne.

Den 4 februari 2013 beslutade Nacka tingsrätt i ett interimistiskt beslut att förordna D som förvaltare för Alice Babs. Den 12 mars 2013 inkom ett överklagande från Alice, där hon överklagade tingsrättens beslut och yrkade att den advokat som grannen F hade träffat i januari skulle bli hennes förvaltare. Mot bakgrund av Alices psykiska hälsa är det uppenbart att hon inte kan ha uppgivit innehållet i överklagandet på egen hand. Överklagandet avslogs och tingsrätten förordnade den 4 april 2013 att D även fortsättningsvis skulle vara förvaltare.

Makarna F och G lyckades tillsammans med andra personer initiera ett intresse hos vissa journalister om Alices situation. En av journalisterna var reportern B. Hon skrev om ärendet på sin blogg, där hon gav en ensidig och osaklig bild av situationen. Hon skrev också en artikel som hon försökte publicera i Aftonbladet.

Efter att en anmälan kommit in till IVO meddelades att Social- och äldrenämnden i Nacka kommun skulle vidta åtgärder för att säkerställa den enskildas rätt till självbestämmande. Som anges i beslutet har IVO inte tillsyn över överförmyndarnämnden och kan därför inte ha några synpunkter på förvaltarens beslut.

Efter det att besöken av makarna F och G upphörde förbättrades enligt personalen på äldreboendet Alice Babs psykiska tillstånd till det bättre även om sjukdomen fortfarande hade sin gång. I augusti 2013 fick Alice möjlighet att flytta till ett demensboende i enlighet med familjens önskemål.

Opartiskhet, saklighet och intrång i privatlivet

Det är framförallt tre delar av programmet som det finns anledning att rikta kritik mot.

1. *Beskrivningen av Alice Babs sjukdomstillstånd och av Alices relationer med sina barn och med makarna F och G*

Som framgår av uppgifter i ärendet så är det tydligt att Alice Babs var svårt sjuk. Intervjuerna med Alice ägde rum efter det att denna diagnos hade konstaterats. Programledaren har i programmet försökt framställa Alice på ett helt annat sätt än hur hon beskrevs av läkare. Hon beskrev Alice som alert och att hon hade en stark vilja och många åsikter. I programmet berättade vännen E att hon var

imponerad av Alices intellekt och att Alice var mycket skarp.

Det är allmän känt att en dement person ofta kan ändra åsikter och säga saker som de senare tar helt avstånd ifrån. Åtminstone har journalister som gör ett program om en dement person en skyldighet att sätta sig in i den problematiken. Såväl familjen som förvaltaren har vädjat att inte göra ett program med Alice. Alices ena dotter har meddelat reportern B att Alice ville bli ihågkommen för sin tid som artist och inte för att hon var sjuk. Oavsett detta måste det ha varit uppenbart för *Dokument Inifrån* att Alice inte kunde förutse konsekvenserna av att lämna ut sitt privatliv på det sätt som det exponerats i programmet.

Det är också brist på respekt för Alice Babs privatliv att framställa en bild, där ett par grannar skulle vara så viktiga att hon inte kunde leva utan dem, och inte hennes barn och barnbarn som hon hade en bra och nära relation med hela livet. Genom de uppgifter som spridits i media och på sociala medier är det känt för många människor att makarna F och G är i konflikt med Alices barn, särskilt den ena dottern. Som också är väl känt för *Dokument Inifrån* har makarna F och G under en förhållandevis kort period med framgång lyckats vända Alice mot sin familj, och i stället lyckats framställa sig själva som dem som Alice kunde lita på. Det är vidare väl känt att personalen på äldreboendet var starkt kritisk till makarna F och G när de förtalade Alices egen familj. Utan denna förklaring framstår det som svårbegripligt att Alice inte skulle ha hyst starkare känslor för sina egna barn än sina grannar. Det är djupt kränkande mot Alice att framställa det på det sätt som gjorts i dokumentären.

2. *Skälen bakom förvaltarskapet och besöksförbudet*

Skälen för att det skulle förordnas en förvaltare för Alice Babs framgår av ansökan från Överförmyndarnämnden i Nacka kommun till Nacka tingsrätt där det angavs att ”det finns en uppenbar risk för att Alice Babs skulle luras att ingå avtal med stora ekonomiska konsekvenser”. I *Dokument Inifrån* har detta faktum utelämnats helt. Till och med när programledaren ställde den konkreta frågan om varför just Alice fått en förvaltare så valde programledaren att förtiga sanningen. I stället gavs ett helt annat svar där programledaren själv svarade på frågan genom att säga: ”I handlingarna från kommunen läser vi att det finns en rädsla för att besökare som jag ska underblåsa hennes missnöje med sin situation”. Det är svårt att tro att det inte är en medveten felaktighet. Av programmet får man därför uppfattningen att det handlade om Alices egna situation när det i stället framför allt handlade om makarnas F och G:s agerande och konsekvenserna som det skulle leda till.

En rad olika personer intervjuades där de uttalade sig om människor som drabbats av demens. Det är lätt att dra slutsatsen att flera av dem inte uttalade sig om Alices ärende, trots att det framställdes på det sättet. Men framför allt finns det anledning att tro att de som uttalade sig om henne specifikt, inte fick

de verkliga skälen till varför en ansökan om förvaltare hade gjorts. Intervjuerna förstärkte bilden av att det primärt skulle handla om Alices sjukdom. Tittarna vilseleds alltså att tro att huvudorsaken till att en förvaltare utsågs och att denne därefter vidtog åtgärderna om att stänga besökare ute, skulle vara Alices sjukdom, trots att programledaren väl kände till att anledningen till behovet av en förvaltare var den konkreta risken för att makarna F och G skulle lura av Alice hennes ekonomiska tillgångar. I stället så beskrev *Dokument Inifrån* det på följande sätt: ”grannarna anklagas för att ha en alltför nära relation till Alice. De påstås lägga sig i hennes ekonomi, hennes sjukdom och att tillbringa alltför mycket tid hos henne”. Av detta är det naturligt för tittarna att tro att det handlade om ett allmänt stort engagemang och intresse från makarna F och G för Alice.

Om *Dokument Inifrån* hade berättat om den verkliga orsaken till behovet av en förvaltare och de åtgärder som förvaltaren vidtagit, skulle tittarna få en sann bild av verkligheten. De skulle då därigenom sannolikt dragit andra slutsatser jämfört med den beskrivning som gavs i programmet. Med en korrekt beskrivning av situationen hade förståelsen för förvaltarens agerande förmodligen blivit helt annorlunda.

3. Kopplingen mellan Alice Babs flytt från äldreboendet och IVO:s beslut

I programmet framställs det som om Alice Babs flytt till ett demensboende i augusti hade med IVO:s beslut att göra. Denna felaktiga bild förstärktes ytterligare av flera uttalanden i dokumentären. Programledaren sa bland annat att vännerna fortfarande inte kunde besöka Alice eftersom flytten kom direkt efter IVO:s beslut och att förvaltaren uppenbarligen tagit ett beslut att flytta Alice så fort att Alice inte hann säga adjö på boendet. Alices tidigare kollega sa att beslutet från IVO var ”härligt” men att Alice sedan bara försvann och att hon forslats bort till hemlig ort medan grannen F kallade det för en ren kidnappning.

Om det i programmet hade angivits att Alice Babs stått i kö till demensboende sedan flera månader hade det blivit en korrekt bild av sanningen. Att det förhöll sig på det sättet känner personerna bakom programmet väl till.

Närmare om intrånget i Alice Babs barns privatliv

Alice Babs barn har på följande sätt närmare utvecklat grunderna för deras talan.

Programmet innehöll lögnar och spekulationer som alla insinuerade att Alices familj och hennes förvaltare inte ville henne väl och att Alice var isolerad och bortforslad mot sin vilja. I programmet fick flera personer som aldrig känt deras mor när hon var frisk spekulera kring att Alice inte var dement trots att Alice helt saknade sjukdomsinsikt och inte förstod att hon var sjuk. Barnen anser att programmet utnyttjade deras mor och att det utgör ett grovt övergrepp och en kränkning mot Alice och barnen. Detta särskilt som programmet sändes i SVT

på bästa sändningstid och därmed nådde ut till en stor del av befolkningen som nu tror att Alices familj behandlade henne illa. Barnen har efter det att programmet sändes fått ta emot hatbrev och arga telefonsamtal från personer som har sett dokumentären, vilket har påverkat barnen negativt både privat och i yrkeslivet. Barnen har vid flera tillfällen varit tvungna att försvara sig och förklara för förtvivlade människor att deras mamma mår bra. Programmet har även, på grund av de känslor som väckts hos barnen, påverkat deras fysiska hälsa. Enligt barnen hade Alice aldrig själv, så länge hon fortfarande var frisk, velat visa upp sig i sin ålderdom eller sätta fokus på sjukdomar. Hon hade själv sagt nej till detta många gånger, och hade av denna anledning också tackat nej till tv-förfrågningar och intervjuer de sista åren. Detta borde SVT ha känt till. Barnen ifrågasätter varför SVT sände en dokumentär som innehöll så många felaktigheter och ifrågasätter även hur personer som arbetat med dokumentären gått till väga vid olika tillfällen. De ifrågasätter även den kontakt som en av programmets producenter tagit med den ena dottern för att få henne att medverka i programmet och anser att personer ljugit för dem om vad programmet skulle handla om under produktionens gång. De fick veta att programmet skulle handla om äldre i allmänhet när det i själva verket skulle handla om Alice. De ifrågasätter även om de personer som medverkade i dokumentären verkligen kan kalla sig Alices vänner.

Därutöver har anmälarna även kommit in med diverse bilagor, såsom läkarintyg och Överförmyndarnämnden i Nacka kommuns ansökan om förvaltare.

Övrigt

I ärendet har även kommit in ett flertal skrivelser från en person som bland annat vänder sig mot riktigheten i Alices barns och förvaltaren D:s gemensamma ombuds sätt att uttrycka sig i sin anmälan gällande skälen till varför Alice fick en förvaltare. Granskningsnämnden konstaterar att skrivelserna inte utgör anmälningar mot programmet och lämnar mot denna bakgrund handlingarna utan vidare åtgärd.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Anmälan från Alice Babs barn och förvaltaren D

SVT anser att programmet överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet samt med bestämmelsen om respekt för privatlivet och anför sammanfattningsvis följande.

Frågeställningen i programmet var om det finns en gräns i livet när en människa inte längre har rätt att bestämma över sitt liv. Med utgångspunkt från berättelsen om en enskild person, den folkkära hovsångerskan Alice Babs, granskades hur det svenska systemet för förvaltare begränsar människors medborgerliga rättigheter så som de bland annat uttrycks i den Europakonvention som

omfattar äldre i behov av vård.

I programmet framförde Alice Babs själv kritik mot att samhället tagit ifrån henne rätten till självbestämmande. En av producenterna träffade Alice, gjorde en ljudbandad intervju och tog stillbilder. Alice beskrev hur förvaltaren kringskurit hennes möjligheter att träffa vänner och förhindrat henne från att besöka kyrkan. Hennes uppgifter bekräftades av ett stort antal vänner och kollegor, varav flera intervjuades i programmet. Uppgifterna bekräftades dessutom av förvaltaren D. I programmet beskrevs också den kritik som finns mot det svenska systemet med förvaltare, där den enskilde, som inte bedöms kunna klara av att fatta egna beslut, har mycket liten möjlighet att påverka valet av den person som ska ta över beslutsansvaret.

Frågan om hur mycket en förvaltare kan bestämma över en persons liv var något som Alice själv ville väcka debatt kring. Det framgår tydligt av utdrag ur intervjun med henne. Anmälarna anser att SVT inte borde ha lyssnat till denna kritik eftersom Alice hade en demensdiagnos. Detta aktualiserar just den fråga som programmet ställer. Frågan kan också ställas som följer: När upphör en människas rätt till yttrandefrihet?

En av filmens producenter besökte Alice vid två tillfällen, den 9 och 16 mars 2013. Samtalen dokumenterades och varade sammantaget cirka fyra timmar. Det var inga problem att återuppta intervjun efter en vecka. Alice förde avancerade resonemang och beskrev en lång rad upplevelser (till exempel demenstest) från det senaste halvåret och hon kunde koppla dessa händelser till ett stort antal namngivna personer.

Den sista veckan i mars utfärdade förvaltaren ett besöksförbud. Det innebar att en lång rad vänner utestängdes. Besöksförbudet begränsades alltså inte till de före detta grannar som ägnas särskild uppmärksamhet i barnens och förvaltarens anmälan. Besöksförbudet gällde, förutom familjen, i stort sett alla som Alice tidigare umgåtts med. I programmet visades hur också programmets producenter avvisades från boendet eftersom de inte hade tillstånd från förvaltaren. Förvaltaren som lät sig intervjuas i programmet bekräftade att hon utfärdat ett besöksförbud.

Förvaltarskap är myndighetsutövning i dess mest ingripande form. Den tillämpning av förvaltarskapet som Alice var föremål för innebar att hon förlorade all rättskapacitet. De som berörs av lagstiftningen kring förvaltarskap har inga eller mycket begränsade möjligheter att hävda sin rätt gentemot samhället. SVT anser mot den bakgrunden att belysning av den typ av kritik som Alice riktade mot sin förvaltare i högsta grad faller inom SVT:s granskningsuppdrag. Det råder en bred politisk enighet om att det svenska förvaltarskapssystemet bör ses över. Trots detta har en reform dröjt.

Saklighet

1. *Beskrivningen av Alice Babs sjukdomstillstånd och av Alices relationer med sina barn och med makarna F och G*

Det finns ingen anledning att betvivla att kontakten med barn och barnbarn var viktig för Alice Babs. Dock inträffade något som inte är ovanligt i samband med att en gammal förälder flyttar från sitt hem till ett äldreboende. Det uppstod en konflikt med barnen i samband med att Alices lägenhet avyttrades och hennes bohag skingrades under hösten 2012. Inget tyder på att detta skulle ha skett på ett lagstridigt sätt, men det var tydligt för den av programmets producenter som träffade Alice att hon var mycket upprörd över att hon inte haft något inflytande över hur avvecklingen av hennes hem gått till. Att lägenheten har sålts och tömts har även bekräftats av Alices familj.

Redaktionen kom till slutsatsen att en publicering av omständigheterna i Alices konflikt med sina barn riskerade att utgöra ett intrång i samtliga inblandades privatliv. SVT har därför avstått från att beskriva konflikten trots att den fanns i bakgrunden till den uppkomna situationen med förvaltarskap.

Programmets producenter har haft upprepade kontakter med Alice Babs barn, men de närmast anhöriga valde att inte medverka i dokumentären, vilket tydligt framgick i programmet. SVT anser emellertid att detta faktum inte utgjorde något hinder för att granska förvaltarens myndighetsutövning över Alice.

Anmälarna anser att programmet inte beskrev Alice Babs demenssjukdom på ett korrekt sätt och felaktigt framställde henne som alert och viljestark. I anmälan hänvisas till läkare och vårdpersonal som beskriver hur Alice redan under hösten 2012 var kraftigt drabbad av sin demens. Det kan noteras att anmälarnas bild av Alices hälsotillstånd månaderna före intervjuerna inte fullt ut har stöd i de bifogade dokumenten. SVT kan inte se att anmälarna har visat belägg för att resultatet av undersökningarna i januari 2013 var att Alice var *gravt* dement.

I programmet ifrågasattes aldrig att Alice Babs hade demensdiagnoser. Tvärtom framgick det tydligt, till exempel när programledaren sa: ”Det som har gjort att Alice har hamnat i den här situationen, det är att det finns två läkarintyg på att hon lider av flera demenssjukdomar, däribland Alzheimer”. Enligt SVT:s mening framgick det också tydligt att dokumentären tog demensdiagnoserna som utgångspunkt för att granska hur en patient som Alice kan bli behandlad av samhället. I programmet medverkade en före detta överläkare i geriatrik, en professor i geriatrik och ordföranden i Alzheimerföreningen. Samtliga beskrev hur dementa i tilltagande grad behöver stöd i sin vardag, men hur dessa ändå kan ges möjlighet att påverka sina liv och behålla grundläggande rättigheter.

Experterna beskrev vikten av att ta vara på de friska stunderna och att använda dessa som en vägledning för att på bästa sätt värna en sjuk människas självbestämmande.

Som framgår av intervjun i programmet var Alice Babs vid de två tillfällena i mars 2013 när hon intervjuades fullt förmögen att beskriva sin situation och uttrycka en egen vilja. Redaktionen har talat med flera andra besökare som vittnar om liknande möten innan förvaltaren utfärdade ett besöksförbud. Bland dessa personer finns en av Alices äldsta vänner som kände Alice i 60 år och fram till besöksförbudet dagligen talade med henne på telefon. Hon träffade Alice för sista gången dagen innan förvaltaren utfärdade besöksförbudet och har sagt till programmets producenter att Alice visserligen hade bristande sjukdomsinsikt kring den förlamning som stroke orsakat (Alice trodde att hon skulle kunna gå igen om hon tränade tillräckligt), men att hon ”absolut inte var förvirrad”. Det var aldrig någon tvekan om att Alice kände igen sin väninna när de träffades.

Veckan före besöksförbudet hade Alice Babs besök av två unga medlemmar i Ekmansällskapet. De har sagt till redaktionen att de är osäkra på om Alice Babs kände igen dem, men efter en stunds samtal mindes hon vilka skivor de spelat senaste gången de träffades. Samma vecka hade Alice Babs också besök av en musikkollega, som producerat flera av hennes senare skivor. Han träffade henne också flera gånger under hösten 2012 och början av 2013. Han har sagt att Alice alltid var glad att se honom men ofta upprörd över något hon ville prata om. Hon betraktade honom som ”sin producent” och försökte få honom att agera åt henne på olika sätt, till exempel hjälpa henne att få träffa en journalist.

Anmälarna beskriver hur ”en dement person ofta kan ändra åsikter och säga saker som de senare helt tar avstånd ifrån”. SVT vill framhålla att Alice Babs var konsekvent i den kritik som framfördes i programmet. Hon framförde samma kritik till flera personer och under lång tid. Rätten till självbestämmande gäller så länge personen kan uttrycka en åsikt. SVT vill också påminna om att bakgrunden till Alices kritik, att hon förnekats möjligheten att påverka valet av förvaltare och att hon förhindrats att träffa vänner och gå i kyrkan, bekräftas av alla inblandade parter, inklusive förvaltaren.

2. Skälen bakom förvaltarskapet och besöksförbudet

I anmälan beskrivs den kritik som riktats mot Alice Babs vänner makarna F och G. SVT vill påminna om att besöksförbudet gällde det absoluta flertalet av Alice Babs vänner och bekanta, alltså långt fler än de som medverkade i programmet.

Anmälarna framhåller risken att Alice Babs skulle luras att ingå ofördelaktiga avtal. När besöksförbudet infördes veckan före påsk 2013 hade Alice redan fått en förvaltare, och det fanns således inga möjligheter att vare sig lura henne på

pengar eller få henne att ingå några ofördelaktiga avtal. Det framgår också tydligt av programmet att även Alice själv ansåg sig behöva hjälp med sin ekonomi. Den person som Alice föreslog för detta uppdrag är medlem av Advokatsamfundet.

Programmets producenter tog del av de anklagelser som riktades mot paret F och G och undersökte noggrant om det fanns någon grund för dem, men fann inga belägg för uppgifterna. Makarna F och G lärde känna Alice och hennes make när de sistnämnda flyttade tillbaka från Spanien vid mitten av 2000-talet. Allt sedan dess bistod de sina grannar med omfattande praktisk hjälp. Redaktionen har tagit del av mejlväxling och foton som visar att Alices barn tidigare haft en god relation till paret F och G och varit tacksamma för den hjälp som föräldrarna fick. Programmets producenter har inte hittat något som tyder på att makarna F och G har haft ekonomiska motiv med sin vänskap med Alice. Tvärtom har de anklagelser som innehåller konkreta påståenden, att de till exempel skulle ha ändrat Alices adress till en c/o adress hos dem själva, att de skulle ha ekonomiska motiv bakom sin vänskap med Alice och att de skulle ha påverkat Alice när det kommer till relationen med hennes barn och i frågan om valet av läkare och advokater, kunnat motbevisas. Redaktionen fann alltså inget belägg för anklagelserna mot makarna F och G, men gjorde ändå bedömningen att de var viktiga för att förstå argumentationen bakom förvaltarens och besöksförbudet. Det är också på detta sätt de redovisades i programmet genom att man till exempel fick se när grannen F i ett telefonsamtal berättade om polisförhören och att programledaren sa att förvaltaren D säger väldigt lite om orsakerna till besöksförbudet men att man av dokument från kommunen kan läsa att mycket handlade om grannarna F och G, att de anklagades för att ha en alltför nära relation till Alice, att de påstods lägga sig i hennes ekonomi och hennes sjukvård och att de tillbringade alldeles för mycket tid hos henne. Däremot anser SVT inte att det hade varit försvarligt att i detalj publicera opreciserade och direkt felaktiga uppgifter ur den skrivelse från Överförmyndarnämnden i Nacka kommun som programledaren syftade på.

I sammanhanget kan det också vara relevant att nämna att överförmyndarnämnden nyligen bett paret F och G om ursäkt för skrivelsen. Av ursakten framgår att yttrandet skrevs ”på begäran av en enskild person”, att nämnden inte kan uttala sig om sanningshalten i de anklagelser som framfördes och att ”det var olämpligt att avge yttrandet på det sätt det gjordes”.

3. Kopplingen mellan Alice Babs flytt från äldreboendet och IVO:s beslut

Enligt SVT:s mening kan barnens och förvaltarens anmälan ge intrycket att det beslut som IVO fattade i juli 2013 saknar betydelse för Alice Babs fall. Det stämmer visserligen att IVO inte har tillsynsansvar över överförmyndarnämnden (detta vilar på länsstyrelsen). Men IVO har däremot tillsynsansvar över socialnämnden, som i sin tur ska se till att Alices boende följer socialtjänstlagen.

Det var boendet som i praktiken effektuerade förvaltarens besöksförbud. IVO:s beslut var därför i högsta grad relevant för granskningen av hur förvaltaren tillgodosåg Alice Babs mänskliga rättigheter.

Anmälan ger också intrycket att beslutet att flytta Alice Babs till demensboendet var okontroversiellt och saknade betydelse för granskningen av förvaltaren. SVT vill påminna om att det var förvaltaren som fattade beslut om att byta boende, och att det fanns ett tidssamband mellan IVO:s beslut och flytten.

Tidssambandet är av central betydelse för granskningen. Genom att flytten skedde så snart efter IVO:s beslut blev det i praktiken omöjligt för vännerna att sätta press på kommunen för att genomdriva kravet på att besöksförbudet skulle upphöra. Mot denna bakgrund måste det också anses vara relevant att återge hur en i personalen vittnade om att uppbrottet från det tidigare äldreboendet skedde med kort varsel.

Opartiskhet

Samtliga personer som skulle ha kunnat ge en mer detaljerad bild av orsakerna till besöksförbudet har avböjt medverkan. SVT har vid flertal tillfällen både skriftligt och muntligt bett om att få intervjuer med så väl familjen som deras advokat, ansvariga på äldreboendet, vårdpersonal och överförmyndarnämnden. Samtliga har avböjt medverkan.

I en skrivelse från Alices barn uppges att den ena dottern blivit informerad om att filmen skulle handla om äldre i allmänhet och inte om Alice. Av de kontakter som redaktionen hade med dottern, från den 19 mars 2013 och framåt i både sms och telefonsamtal, framgick att de önskade prata med henne om hennes mamma. Den 19 augusti 2013 meddelade sedan dottern att familjen bestämt sig för att inte medverka eftersom de bara ville ställa upp i ett ”positivt sammanhang”.

Den 14 september 2014 hade producenterna och Alices ena dotter en sista kontakt via sms där en av producenterna återigen försökte få dottern att medverka i programmet för att berätta om det som hon hade sagt i en intervju på Demenscentrums webbsida. Dottern svarade då att de redan hade valt ett seriöst forum, www.demenscentrum.se, för en intervju kommenterad av läkarexpertis i ämnet och att hon hänvisade till det. Hon skrev även att ärendet i övrigt var lämnat till familjens advokat och att det aldrig skulle kunna bli ett sakligt program med det underlag producenten hade. Producenten svarade då att hon önskade bredda sitt underlag men blev endast hänvisad till advokaten.

Anhörigperspektivet kunde ha utgjort en intressant komponent i filmen, men det var inte en förutsättning för att belysa de frågor som togs upp. Den kritik som framfördes i programmet riktades inte mot de anhöriga utan gällde uteslutande samhällets insatser. I huvudsak riktades kritiken mot förvaltaren D. Redaktionen har intervjuat henne vid flera tillfällen och hon har getts stort

utrymme i programmet för att besvara kritiken. Redaktionen fick dessutom till slut en intervju med kommunens äldreomsorgsansvariga. SVT anser därför att alla i programmet utpekade parter uppfattningar kommit till uttryck i programmet.

Intrång i privatlivet

Hela utgångspunkten för programmet är att Alice Babs tydligt och vid upprepade tillfällen själv önskat en granskning och uttryckt en tydlig vilja att väcka debatt i frågan om gamla och dementa personers mänskliga rättigheter. Hennes kritik av förvaltarsystemet är saklig och trovärdig. Hon tyckte att det var fel att förvaltaren hindrade henne från att gå i kyrkan och träffa vilka vänner hon ville. I två långa samtal med en av filmens producenter uttryckte hon sina åsikter på ett mycket konsekvent sätt. SVT fick ingen indikation på att Alice själv ångrade sin medverkan i programmet, vare sig före eller efter sändning. Med tanke på Alices kändisskap, sjukdom och utsatta situation har uppgifterna om hennes privatliv begränsats kraftigt i programmet. Den del av privatlivet som beskrevs i programmet är till alla väsentliga delar redan känd genom tidigare publiceringar. Det var till exempel sedan länge känt att Alice haft stroke och fått Alzheimer eftersom familjen berättat om detta i media långt före filmen. I SVT:s program *Fråga Doktorn* hösten 2012 berättade Alices ena dotter om mammans stroke och sa där att hon hade Alices tillstånd att gå ut offentligt och prata om detta. Sommaren 2013 berättade dottern dessutom utförligt om moderns demens i en artikel på Demenscentrums hemsida. När det gäller besöksförbudet beskrev hon det till exempel i Expressen i april 2013 i en artikel under rubriken ”Mamma har mått jättedåligt efter vissa besök”.

I programmet förekommer inga uppgifter om Alice Babs barn. SVT beklagar om uppgifterna om deras mor i programmet orsakat obehag, men kan inte se att något intrång har skett i barnens privatliv.

Avslutande kommentar

SVT vill avslutningsvis betona den principiella betydelsen av detta ärende. Det är naturligt att det i bakgrunden till ett förvaltarskap kan finnas en familjekonflikt och att programföretaget av hänsyn till privatlivet måste avstå från att beskriva en sådan konflikt. I det aktuella programmet granskades Alice Babs möjligheter att delta i beslutsprocessen inför det kraftigt begränsade självbestämmande som ett förvaltarskap innebär, hennes möjligheter att påverka valet av den person som ska utöva denna makt samt möjligheterna att protestera när myndighetsutövningen kränker hennes grundläggande mänskliga rättigheter. Förutsättningarna för en sådan granskning är redan väsentligt begränsade av den sekretess som omger ett förvaltarskap. Anmälarna anser dessutom att anhöriga ska ha en sorts veto. I andra hand anser anmälarna att granskningen av förvaltarskapet ska kunna förutsätta publicering av felaktiga eller opreciserade anklagelser. Anmälarna kan inte vara omedvetna om att detta skulle omöjliggöra en granskning. Den typ av invändningar som anmälarna reser är ägnade att

beröva personer med en demensdiagnos deras grundlagsskyddade yttrandefrihet. *Däruöver har SVT även kommit in med diverse bilagor, såsom brev från en av Alice Babs äldsta vänner och pressmeddelande från Sveriges Pensionärsförbund.*

Riksdagsledamotens anmälan

Det framgick tydligt av såväl speakertext som bild att riksdagsledamotens uttalande var hämtat från ett seminarium i Timbros regi. I speakern sades att parallellt med att Alices missnöje med sin situation började uppmärksammas i media så kom en rapport som riktade skarp kritik mot systemet med förvaltare. I inledningen av detta avsnitt gjordes också en tydlig presentation av rapportförfattaren, som utrett systemet med förvaltare och gode män på Timbros uppdrag. Av det följande uttalandet framgick sedan att rapportförfattaren undersökt flera fall där missförhållanden kunnat konstateras. När riksdagsledamoten därefter citerades från seminariet stod hon vänd mot utredaren framför Timbros skylt med publik i förgrunden. Därefter fortsatte intervjun med utredaren som återigen talade om ett flertal fall där det kan finnas svårigheter att granska ärendena eftersom förvaltaren kan ha bestämt att man inte ska få titta på huvudmännens papper. Det framgick alltså av sammanhanget att riksdagsledamoten inte uttalade sig om Alice Babs utan om de fall som undersökts i utredningen.

Sammanfattningsvis anser SVT att riksdagsledamotens uttalande har återgivits på ett korrekt sätt och att det framgått i vilket sammanhang hon gjort uttalandet.

Övriga anmälningar

Övriga anmälningar får anses besvarade med ovanstående.

KOMMENTAR FRÅN ALICE BABS BARN OCH FÖRVALTAREN D

Anmälarna har kommenterat SVT:s yttrande och anför sammanfattningsvis följande.

1. *Beskrivningen av Alice Babs sjukdomstillstånd och av Alices relationer med sina barn och med makarna F och G*

SVT vidhåller sin ståndpunkt att Alice Babs inte var så sjuk i Alzheimer när programmet spelades in. Med tanke på att Alice faktiskt avled i sjukdomen den 11 februari 2014, mindre än ett år efter att intervjuerna gjordes med henne, kunde man nog ha väntat sig en något mer ödmjuk inställning. Alice var således i slutskedet av sjukdomen när intervjuerna gjordes. I december 2013, när programmet sändes, hade Alices sjukdom förvärrats ytterligare. I stället för att redogöra för Alices verkliga tillstånd valde producenterna i programmet att påstå att "Alice Babs har ett skarpt intellekt".

En felaktighet i SVT:s yttrande är att det skulle ha uppstått en konflikt mellan Alice och hennes barn när hennes lägenhet avyttrades. Det är fel. Tvärtom gjordes detta i största samförstånd.

2. *Skälen bakom förvaltarskapet och besöksförbudet*

Producenterna skriver att de träffade Alice Babs vid två tillfällen, 9 respektive 16 mars 2013. I SVT:s yttrande anges att "Alice Babs beskrev hur förvaltaren kringskurit hennes möjligheter att träffa vänner och förhindrat henne från att besöka kyrkan". Detta är ett tydligt exempel på att SVT far med osanning. Det var nämligen först i slutet av mars samma år som förvaltaren tog initiativ till att Alice skulle undvika att träffa vissa personer. Detta skedde alltså efter att producenten träffat Alice. Det är därmed omöjligt att Alice kunde ha haft några synpunkter på detta i sina samtal med producenterna.

När det gäller att Alice Babs inte kunde gå till kyrkan så var det läkarna som avrådde från det första gången, vilket grundade sig i hennes omfattande fysiska handikapp som hon hade haft sedan hon fått stroke i maj 2012. Men det var inför julen 2012 som läkaren gjorde sin rekommendation, vilket alltså var knappt tre månader före intervjun med Alice. Den andra gången i mars 2013, så följde familjen och förvaltaren läkarnas tidigare rekommendation. Att läkarens bedömning gjorts innan intervjuerna ägde rum med Alice Babs framkommer varken i programmet eller i SVT:s yttrande.

SVT skriver i sitt yttrande att "besöksförbudet gällde, förutom familjen, i stort sett alla som Alice Babs tidigare umgåtts med". Detta är grovt felaktigt. Sanningen är att Alice Babs hade besök och kontakt med vänner som följt henne hela livet. Det var nära vänner från både Sverige och Spanien, både inom och utanför musiken, samt många släktingar. Enligt personalen hade Alice Babs mer besök än någon annan av de boende på hemmet.

Som angavs i anmälan påstod reportern B i programmet att skälet till att Alice Babs fått en förvaltare var att reportern B i handlingarna från kommunen läste att det fanns en rädsla för att besökare som hon skulle underblåsa Alices missnöje med sin situation. Producenten hänvisade således till sig själv. Sanningen är – som SVT väl kände till – att skälen för att Alice fick en förvaltare var att det ansågs att det fanns en uppenbar risk att Alice skulle luras ingå avtal med stora ekonomiska konsekvenser. Det är lätt att konstatera att SVT beskrivit skälen felaktigt i programmet. I stället väljer man att försvara sig med att man inte har kunnat "hitta något som tyder på att makarna F och G har haft ekonomiska motiv med sin vänskap med Alice Babs". Detta är i sig anmärkningsvärt eftersom läkare och annan sjukvårdspersonal som arbetat nära Alice varnat för just detta. Detta kände också producenterna väl till. Det går inte att frigöra sig från tanken att den verkliga anledningen till att producenterna valde att förtiga detta är att om man korrekt hade berättat att beslutet om en

förvaltare för Alice var att hon inte skulle bli lurad på sina pengar så hade nog inga tittare blivit upprörda. Därmed hade hela programmets vinkel också fallit.

SVT anger i sitt yttrande att ”anmälaren framhåller risken att Alice Babs skulle luras att ingå ofördelaktiga avtal. När besöksförbudet infördes veckan före påsk 2013 hade Alice Babs redan fått en förvaltare och det fanns således inga möjligheter att vare sig lura henne på pengar eller få henne att ingå några ofördelaktiga avtal”. SVT blandar ihop frågan om varför en förvaltare behövdes samt frågan om besöksförbud. Skälen till varför en förvaltare behövdes har det redogjorts för ovan samt utvecklats i anmälan, det vill säga för att förhindra att Alice skulle luras på pengar. Grunden för att förvaltaren inte ville att vissa personer skulle besöka Alice var däremot att personalen på boendet hade uppmärksammat att samma personer som misstänktes för att lura av Alice sina pengar, också vid åtskilliga tillfällen hade förtalat Alices familj och därmed sått split mellan dem. Detta fortsatte trots att personalen vid flera tillfällen uppmanade makarna F och G att upphöra med detta. Även när det gäller denna fråga förvånar SVT med att försöka försvara makarna F och G att så inte har skett, väl medvetna om att personalen har gett uttryck för det.

Opartiskhet

Alices ena dotter tillfrågades under sommaren 2013 om hon skulle sjunga i programmet. Först i september 2013 berättade producenterna - efter betydligt fler kontakter mellan producenterna och dottern än vad SVT redovisat i sitt yttrande - att programmet skulle handla om Alice Babs specifikt. Dottern ville inte medverka i ett program där hennes mammas sjukdom skulle lyftas fram, eftersom Alice tidigare när hon var mer klar över sin situation, förklarat att hon inte ville att hennes sjukdom skulle exponeras. Detta meddelade också dottern producenterna - något som de inte tog någon hänsyn till.

Det är direkt felaktigt att anmälarnas ombud skulle ha avböjt medverkan eller fått någon förfrågan om att medverka. Den enda kontakten med SVT bestod av att han påpekat det olämpliga i att reporter B medverkade i ett program om Alice Babs, eftersom reporter B genom att bland annat skriva bloggar och debattartiklar, förtalat Alices barn.

Intrång i privatlivet

SVT genomförde intervjuer och sände ett program om Alice Babs där detaljer om hennes privatliv kränktes trots att hon var så svårt sjuk. Detaljer om Alices personliga förhållanden och sjukdom har ingående beskrivits i SVT:s program varvid intrång i privatlivet har ägt rum. Mot bakgrund av att Alices barn har värdjat till SVT att inte sända programmet är kränkningen av Alices privatliv än mer allvarlig.

Därutöver har anmälarna även kommit in med ett registerutdrag om ställföreträderskap gällande Alice Babs och förvaltaren D.

TILLÄGGSYTTRANDE FRÅN SVT

SVT har med anledning av Alices barns och förvaltarens kommentar framfört i huvudsak följande.

1. *Beskrivningen av Alice Babs sjukdomstillstånd och av Alices relationer med sina barn och med makarna F och G*

Anmälarna tecknar i deras inlägga en bild av Alice Babs som alltför sjuk för att kunna framföra några synpunkter på sin situation. Av programmet framgick tydligt att intervjuerna gjordes våren 2013 och att varken redaktionen för *Dokument inifrån* eller flertalet av hennes vänner hade möjlighet att prata med henne efter detta. SVT konstaterar med förvåning att anmälarna tycks ifrågasätta redogörelsen i yttrandet för de samtal som filmens ena producent hade med Alice i mars 2013. SVT vill påpeka att samtalen är väl dokumenterade av redaktionen.

Anmälarna uppger att producenterna i programmet valde att påstå att ”Alice Babs har ett skarpt intellekt”. Det stämmer inte. I programmet var det en tillfällig medverkande, vännen E, som uttryckte sig på det sättet. Flera av Alice Babs nära vänner, som redaktionen talat med, ansåg att Alices demens under våren 2013 var så pass otydlig att de betvivlade att hon verkligen drabbats av sjukdomen. SVT har, som framgår av programmet och tidigare yttrande, inte ifrågasatt demensdiagnosen.

Det är svårt att se relevansen i att Alice tidigare ska ha uttryckt en önskan om att enbart bli ihågkommen för sin artistgärning. Önskemålet att beskriva och väcka debatt kring ett missförhållande finns naturligtvis inte förrän missförhållandet har uppstått. Anmälarna vill ifrågasätta om Alice Babs hade ett verkligt missnöje med sin situation. SVT vill påpeka att Alice framfört detta missnöje till ett stort antal personer, i en skrivelse till tingsrätten, samt vid de två intervjuer som gjordes i mars 2013. Här beskrev Alice sitt missnöje över försäljningen av lägenheten och uppdelningen av bohaget. Framför allt beskrev hon gång på gång den maktlöshet hon kände inför en förvaltare som enligt hennes upplevelse fattade beslut om hennes vardag utan hänsyn till hennes vilja eller behov.

2. *Skälen bakom förvaltarens besöksförbud*

Anmälarna anser vidare att det felaktigt framstod som om Alice kommenterade själva besöksförbudet i programmet, trots att intervjuerna gjordes innan förbudet infördes. SVT anser tvärtemot att det tydligt framgick i programmet att besöksförbudet infördes efter intervjutillfällena. Intervjun introducerades genom att reportern B sa att Alice länge hade velat prata med en journalist och att de träffades vid två tillfällen där reportern B tog bilder av Alice och spelade in hennes röst. Därefter redovisades i programmet ett utdrag ur de bandade

intervjuerna, samt intervjuer med vänner som intygade Alices missnöje med sin situation. Först därefter sa reportern B att hon började förstå vad Alice menade och det visades hur reportern B stoppades från att komma i kontakt med Alice eftersom förvaltaren då hade utfärdat ett besöksförbud. Det påstods aldrig i programmet att Alice i intervjuerna från i mars 2013 kommenterade själva besöksförbudet. Däremot hade hon en rad synpunkter på restriktioner som förvaltaren redan tidigare hade infört. Dörren var låst och telefonnumret ändrat så att vännerna inte kunde ringa. Alices synpunkter vid intervjuerna handlade även om att hon inte fick besöka sin kyrka.

Anmälarna hävdar nu att kyrkoförbudet byggde på ett läkarbeslut. Något sådant beslut har SVT inte tagit del av. Detta läkarutlåtande var heller inget som förvaltaren framhöll som grund för sitt beslut i den intervju som gjordes för programmet. Där hänvisar förvaltaren till att Alice Babs, enligt hennes mening, borde skyddas från att visas offentligt och att Alice inte var var mans egendom.

Anmälarna anser att skälen till att Alice Babs fick en förvaltare beskrevs felaktigt i programmet och att SVT har blandat ihop frågan om varför en förvaltare behövdes med frågan om det besöksförbud som förvaltaren utfärdade.

Anmälarna vill göra gällande att argumentationen i de två fallen hade helt olika utgångspunkter och pekar särskilt på uppgifterna om vännerna F och G. Detta stämmer inte. Anklagelserna om att paret F och G lade sig i Alices ekonomi och att deras besök oroadde henne användes genomgående under hela konflikten, det vill säga såväl i argumentationen för förvaltarskapet, vid förvaltarens inrättande av ett besöksförbud som vid försöket att få till stånd ett kontaktförbud. Det var för övrigt just på detta sätt anmälarna beskrev konflikten i deras första inlägga till granskningsnämnden. SVT kan mot denna bakgrund inte finna att det spelar någon avgörande roll var i programmet som anklagelserna mot paret F och G redovisades.

SVT vill också fästa uppmärksamheten på att den genomgående kritiken i programmet inte gäller det faktum att Alice Babs fått en förvaltare, utan hur beslutet om förvaltarskap gått till (till exempel att rätten valt att inte höra henne själv) och hur förvaltarskapet utövats av D.

Anmälarna framhåller ånyo att en granskning av missförhållandena kring Alice Babs förvaltarskap skulle förutsätta att SVT samtidigt i detalj redovisade de obelagda anklagelser som fanns kring paret F och G. Detta borde enligt anmälarna ha skett trots att vare sig redaktionen eller polisen (i samband med att förvaltaren försökte utverka ett kontaktförbud) kunnat finna någon grund för dessa anklagelser. SVT vidhåller att en granskning av Alices förvaltarskap inte förutsatte en publicering av dessa uppgifter.

Den enda relevanta del av bakgrunden till konflikten som medvetet utelämnades i programmet var familjekonflikten. Anmälarna hävdar att det inte skulle ha

existerat någon familjekonflikt, vilket är anmärkningsvärt eftersom det framgår även av dokument som anmälarna själva har ställt till nämndens förfogande. Redaktionen har ett omfattande material som kan beskriva denna familjekonflikt, men SVT vill, i linje med publiceringsbeslutet, helst avstå från att ge ytterligare spridning åt dessa.

Opartiskhet

Anmälarna upprepar också påståendet att Alices barn inte fått kunskap om programmets inriktning förrän i september 2013. SVT hänvisar till den redovisning av redaktionens kontakter med Alices ena dotter som getts i SVT:s tidigare yttrande. Anmälarnas ombud, tillika familjens advokat, förnekar dessutom att han själv blivit erbjuden en intervju. När Alices ena dotter i ett sms den 14 september 2013 hänvisade till ombudet ringde programmets ena producent till advokatbyrån. Ombudets sekreterare tog emot samtalet. Hon upplystes om att ärendet var brådskande och fick också ett antal möjliga tider för en eventuell intervju. Den 24 september 2013 ringde ombudet. Han meddelade att han skulle betrakta en eventuell sändning som förtal. Även i detta samtal framfördes en intervjuförfrågan. Ombudet fick också kontaktuppgifter till SVT:s projektledare.

SVT vill samtidigt understryka att det inte förekom några uppgifter om Alices barn eller deras ombud i programmet. Därför kan inte avsaknaden av en kommentar från någon av dessa personer betraktas som en brist i programmet.

Därutöver har SVT även kommit in med två bilagor bestående av IVO:s beslut av den 1 juli 2013 och den 9 april 2014.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (vid tidpunkten för sändningen enligt 5 § i sändningstillståndet och efter den 1 januari 2014 enligt 13 § i sändningstillståndet). Kravet på opartiskhet innebär enligt granskningsnämndens praxis bland annat att kontroversiella ämnen eller händelser inte får behandlas ensidigt, det vill säga så att endast en parts version eller synpunkter klart dominerar ett program eller inslag. Det är tillåtet att skildra ett ämne från en speciell utgångspunkt, men i så fall bör detta klart framgå av programmet eller programpresentationen.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilsedande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SVT ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden samt granska

myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna (vid tidpunkten för sändningen enligt 9 § i sändningstillståndet och efter den 1 januari 2014 enligt 8 § i sändningstillståndet). Denna skyldighet innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet.

SVT ska respektera den enskildes privatliv i programverksamheten om inte ett oavvisligt allmänt intresse kräver annat (vid tidpunkten för sändningen enligt 6 § och efter den 1 januari 2014 enligt 15 § i sändningstillståndet). Bestämmelsen är avsedd att ge skydd för den personliga integriteten. Granskningsnämnden får pröva en fråga om intrång i privatlivet endast om den person som berörs skriftligen medger det.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEHÖRIGHET ATT PRÖVA FRÅGAN OM INTRÅNG I ALICE BABS PRIVATLIV

SVT:s invändningar

SVT har i ärendet lyft frågan om granskningsnämndens behörighet att pröva frågan om intrång i Alice Babs privatliv. I första hand ifrågasätter SVT om det i ett uppdrag som förvaltare ingår att lämna medgivande till prövning om intrång i privatlivet avseende uppgifter som huvudmannen själv vill medverka till att lämna. För det fall granskningsnämnden anser att det ingår i uppdraget att ge sådant medgivande ifrågasätter SVT om den nu ingivna fullmakten lämnats under tid som förvaltarskapet bestod för Alice Babs. Slutligen, om nämnden finner att sådant medgivande kan lämnas inom förvaltarskapet och om fullmakten i detta fall utfärdats under förvaltarskapets bestånd, bestrider SVT att fullmakten utgör ett sådant medgivande som avses i 16 § förordningen (2010:1062) med instruktion för Myndigheten för radio och tv.

Granskningsnämndens slutsats

Av handlingarna i ärendet framgår det att Nacka tingsrätt, den 4 februari 2013 genom interimistiskt beslut och sedan den 4 april 2013 genom slutligt beslut, förordnat förvaltaren D att som förvaltare utföra uppdraget att bevaka Alice Babs rätt, förvalta hennes egendom och sörja för hennes person. I uppdraget ingick därmed att föra Alice Babs talan inför myndigheter. Förvaltaren har genom ombud anmält programmet under den tid som hennes förordnande kvarstod. Granskningsnämnden kan därmed fullt ut pröva programmets förenlighet med respekt för Alice Babs privatliv.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämndens uppgift är att övervaka innehållet i sända program i förhållande till bestämmelserna i radio- och tv-lagen och sändningstillstånden. Det ingår inte i nämndens uppgifter att pröva frågan om ett program stämmer överens med de pressetiska reglerna eller inte. Det ingår inte heller i nämndens uppgifter att pröva omständigheterna kring tillkomsten av ett program eller hur programbolagets kontakter med berörda parter har gått till. Anmälarnas kritik i dessa avseenden lämnas därför utan åtgärd.

Delar av anmälarnas kritik är riktad mot argument och påståenden som SVT fört fram i sina yttranden. Nämndens bedömning begränsas till de förhållanden som skildrades i programmet och de uppgifter som lämnades där.

Granskningsnämnden konstaterar att programmet, med utgångspunkt i Alice Babs situation, syftade till att granska om det svenska systemet med anordnande av förvaltare enligt föräldrabalken begränsar människors medborgerliga rättigheter. Programmets kritiska infallsvinkel i fråga om systemet med förvaltare medför inte i sig att programmet strider mot kravet på opartiskhet. Mot bakgrund av att programmet tog sin utgångspunkt i Alice Babs fall anser dock nämnden att en fullständig redogörelse för de bakomliggande omständigheterna kring beslutet om anordnande av förvaltare för henne var av väsentlig betydelse för framställningen. Genom att programmet inte redogjorde för skälen för beslutet om förvaltare utelämnades så avgörande uppgifter att framställningen blev vilseledande. Denna allvarliga brist innebär att programmet strider mot kravet på saklighet.

Nämnden anser vidare att Alice Babs befann sig i en utsatt situation och att den bild som gavs av henne i programmet var utlämnande. Vid tidpunkten för sändningen av programmet hade Alice Babs flera demensdiagnoser. Hon hade dessutom förvaltare förordnad för sig. Det kan mot den bakgrunden och med beaktande av vad som framkommit i ärendet inte anses klarlagt att Alice Babs kunde värdera konsekvenserna av sin medverkan. Programmet utgjorde därmed enligt nämndens bedömning ett intrång i hennes integritet. Något oavvisligt allmänt intresse som motiverade intrånget finns inte. Programmet strider därför såvitt avser Alice Babs även mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

Vad gäller Alice Babs barn så anser nämnden, mot bakgrund av att barnen och deras relation till henne inte var i fokus i programmet, att programmet inte utgjorde något privatlivsintrång.

Nämnden kan inte finna att vad anmälarna i övrigt anfört rörande Alice Babs och hennes situation medför att programmet strider mot bestämmelserna i SVT:s sändningstillstånd.

I fråga om riksdagsledamotens kritik mot programmet konstaterar nämnden att det av både speakertext och bild framgick att de klipp som visades, och i vilka riksdagsledamoten förekom, var från ett seminarium och att personerna som medverkade vid seminariet uttalade sig om förvaltarskapssystemet i allmänhet. Nämnden anser därför att programmets utformning i denna del inte strider mot kravet på saklighet i SVT:s sändningstillstånd.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Elisabet Bäck, Ingrid Carlberg, Maria Edström, Leif Hedman, Jan Holmberg och Martin Holmgren efter föredragning av Rebecca Parman.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Rebecca Parman